

DE GROTE ATLAS

VAN DE

BELEVINGSWERELD

Jean Klare & Louise van Swaaij

Met een inleiding van Arie van den Berg

Uitgeverij De Harmonie

Stroom van Ideeën, tussen Verzamelen en Compositie

I

INLEIDING

Brug over de Trage Stroom, bij Achting

VAN WAAR NAAR WIE

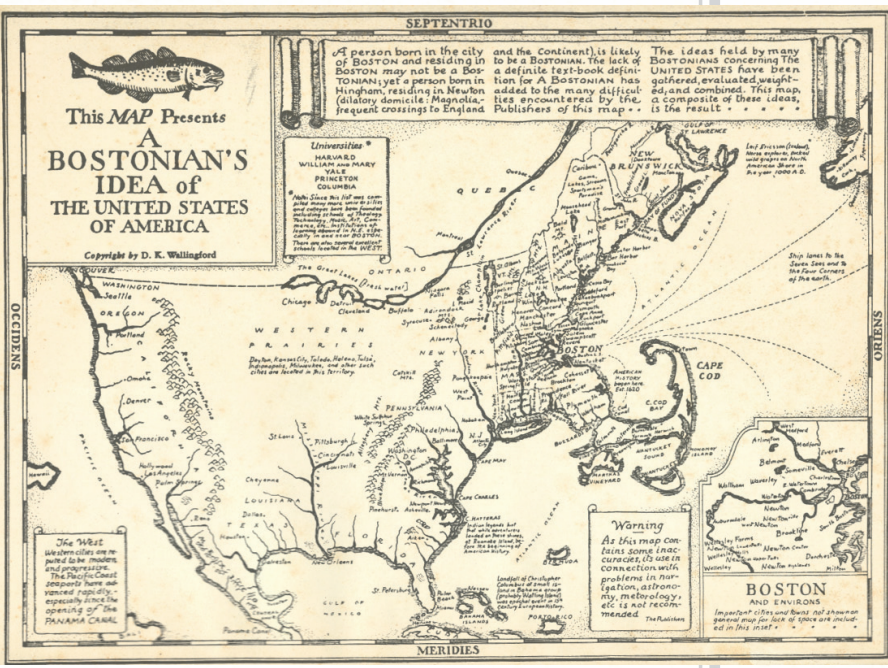
Beginnen we met een sprookje. In duizend-en-een varianten wordt het in alle landen van de wereld verteld, maar het verhaal komt steevast hier op neer: een koning ontmoet een simpele boerenknecht en wordt op slag jaloers op diens eenvoudige levensgeluk. Boosaardig als hij is stelt hij de knecht een paar onmogelijke vragen. Over een week zal hij terugkomen en dan wil hij antwoord. En als de knecht dan met de mond vol tanden staat? Dan slaat de beul zijn kop eraf. Maar zo ver komt het niet, want de knecht is misschien wel simpel, maar niet dom. Waar ligt het middelpunt van de aarde? was een van de vragen. 'Recht onder uw voeten,' antwoordt de knecht, 'en u mag het nameten.'

Natuurlijk meet de koning het niet na. Hij heeft immers meer dan het juiste antwoord gekregen. Hij vroeg naar het hart van de aarde, en het antwoord meldt niet alleen exact waar dat ligt, maar het vertelt ook iets over de koning. Iets vleijends, want wie het middelpunt van de aarde onder zijn voeten weet, mag zichzelf als het centrum van de aardse macht, dus als keizer van de wereld beschouwen. En dat is de droom van elke boosaardige koning.

Had de wieg van de knecht maar in een beter milieu gestaan. Dan had hij een beroemde kaartenmaker kunnen worden. Kaartenmakers hebben weet van kernen en middelpunten; het centrum van elke wereld- of landkaart is immers de maker zelf. Het is zijn wereldbeeld dat de grenzen op de kaart bepaalt. En als hij zichzelf niet als uitgangspunt neemt, dan toch in ieder geval zijn directe omgeving. Toen de Griekse geschiedschrijver Herodotus omstreeks 450 voor Christus de wereld beschreef, was de Middellandse Zee zijn middelpunt. Zeshonderd jaar later keek Ptolemaeus al verder. Hij kon niet anders, want het Romeinse Rijk was uitgestrekter dan dat van de oude Grieken. Maar hoeveel groter de aarde op latere wereldkaarten ook werd, de geboortegrond van de kaartenmaker (of die van zijn opdrachtgever) was en bleef de navel van zijn atlas. Voor middeleeuwse cartografen was Jeruzalem het middelpunt, en alleen christelijke landstreken en gebieden waarvan vermoed werd dat ze te bekeren waren kregen een plaats op de kaart. Die kaart bepaalde de wereld. Daarbuiten, achter de horizon, lag het rijk van ondier en wildeman.

In de negentiende eeuw was de wereld volledig ontdekt. Toch zijn er ook uit die eeuw voorbeelden van cartografisch navelstaren. Omstreeks 1880 verscheen een kaart van de Verenigde Staten zoals de inwoners van Boston die in hun hoofd zouden hebben. Het stratenplan van hun stad beslaat op die kaart de helft van Noord-Amerika. Voor andere steden is amper meer plaats, en dan zwijgen we nog over de staten. 'The Bostonian Idea of the United States of America' luidt het opschrift van de kaart. Dat is dan ook spottend bedoeld: als karikatuur van het etnocentrisme dat kaartenmakers en niet-kaartenmakers vaak eigen is.

Ook gebruikers hebben manieren om zich een kaart eigen te maken. In de kaartenzaal van het Pentagon heersen vlaggetjes over het wereldbeeld en grote transportbedrijven brengen hun logistiek op dezelfde wijze in kaart. Maar ook in de huiselijke sfeer zijn voorbeelden te vinden. Zo is er het verhaal van een student die dertig jaar geleden zijn kost verdiende met babysitten in een grote stad. Hij moest daarvoor van hot naar her. Een stratenplan was dus onmisbaar, maar dat bracht hem niet alleen op de plek van zijn opdrachtgevers. Hij was verzot op chocoladerepen en indertijd waren de straatmuren nog behangen met automaten vol met die lekkernij. Telkens als hij zo'n automaat benutte markeerde hij de plaats ervan op het stratenplan; in vier verschillende kleuren, want er waren vier kwaliteitsmerken. De adressen waar hij moest babysitten wist hij na verloop van tijd ook zonder kaart te vinden, maar voor die chocoladeautomaten heeft hij het stratenplan tot het eind van zijn studie gebruikt.

Een stapje verder gaan vakantiegangers die op hun wegenkaarten met ballpoint aangeven hoe ze gereden hebben en waar ze geweest zijn. Of meer dan dat: bij hun pleisterplaatsen noteren wanneer ze daar waren, wie ze ontmoetten en waar en wat ze aten. Na jarenlang gebruik bieden zulke kaarten een blik op een mensenleven. Heel intiem soms, als ging het om het fotoalbum van twee gelieven die elkaar op het vliegveld van Singapore ontmoetten, hun avontuurlijke huwelijksreis in Alaska doorbrachten, zomer na zomer met hun kinderen op subtropische stranden zaten, en op oudere leeftijd van kuuroord naar kuuroord trokken.

De Grote Atlas van de Belevingswereld lijkt op zo'n persoonlijk geannoteerde wegenkaart. Maar er is één wezenlijk verschil: in deze atlas is de menselijke ervaring geen kanttekening, maar de wereld zelf. Dus heet het vliegveld waar de gelieven elkaar voor het eerst in de ogen keken geen Singapore Airport maar Vleugels, Alaska is vervangen door de Wouden van Overweldiging, de stranden liggen bij Goede Vrienden en Koel Biertje en de kuuroorden heten Herbeleving en Berusting.

Zo'n atlas is niet aan veroudering onderhevig. De Belevingswereld heeft haar eigen geschiedenis, maar haar grenzen zijn van alle tijden. Preciezer nog: tijd, afstand en ruimte ontbreken er. Je kunt er dus op verschillende plaatsen tegelijk zijn. Dat lijkt misschien onlogisch, maar is het niet. Ook in de fysieke wereld bundelt ieder moment van beleving immers niet één, maar verschillende ervaringen. Al die ervaringen van een mensenleven zijn in *De Grote Atlas van de Belevingswereld* herkenbaar in kaart gebracht. Verdwalen is niet mogelijk, wel dwalen. En, voor wie dat wil, ook uitvlucht. Wie de Moerassen van Verveling beu is hoeft maar een vinger op Sleur te plaatsen en die via Neuzelen en Tot Slot naar Uitzien te schuiven, om vandaar de boot naar Avontuur te nemen.

Kom daar eens om in de werkelijkheid. In de fysieke wereld wordt een heel leven soms op één en dezelfde plek ervaren en je moet maar afwachten of die plek een mensenleven lang dezelfde naam houdt. Politieke grensverschuivingen verouderen de wereldkaart op slag. En dat keer op keer. 'Ik heb in wel vijf verschillende landen gewoond,' vertelde een honderdjarige boer uit Slovenië in 1999 aan een journalist, 'maar ik ben nooit verhuisd.'

De Grote Atlas van de Belevingwereld vertelt u niet waar u bent, maar wat u allemaal tijdens de levensreis kunt doormaken. Menselijke kracht en zwakte, zekerheden en twijfels, kennis en vergetelheid zijn hier in een geografisch jasje gestoken – en dat jasje past ons allemaal. In de Belevingswereld is elke reis een tocht door jezelf, langs je eigen ambities en mogelijkheden. Een feest der herkenning dus, en een avontuur ook, maar zonder risico's voor vlees en bloed; want zelfs al leidt de tocht van Verborgene Gebreken tot Pijnlijke Waarheid, het blijft een spel van verbeelding.

Zoektocht naar liefde

Deze atlas is uniek, maar heeft zoals alles toch wortels in het verleden. Nog voordat Columbus Amerika ontdekte, waren er verhalen over verre streken waar de mens zichzelf kon zijn en het geluk voor het oprapen lag. Hoe je daar komen kon bleef in het ongewisse: het was een land ver achter de horizon, aan gene zijde van de aarde of achter de maan, een ganzenpas voorbij de eerste lentedag... Kortom, het land van Sint Juttemis. Maar hoe ongelooflijk ze ook waren, de verhalen over zulke streken fungeerden als een spiegel van het menselijk verlangen. Vrijwel al die verhalen gaan dan ook over een zoektocht naar het paradijs, hetzij hier en nu, hetzij in het hiernamaals. En soms is dat paradijs ook letterlijk in kaart gebracht.

Omstreeks 1230 schreef een Franse dichter, Guillaume de Lorris, het begin van een tekst die nog altijd bekend is als *De roman van de roos*. In ruim vierduizend versregels vertelt hij het verhaal van een jonge minnaar die op zoek is naar het symbool van volmaakte liefde. Dat symbool is een rozenknopje dat die minnaar in de hoofse tuin hoopt te plukken. Zijn zoektocht brengt hem langs de Rivier van het Leven en onderweg ontmoet hij uiteenlopende personages met namen als Vreugde, Goed Onthaal en Rondborstigheid, maar ook Gierigheid en Kwadetong. Uiteindelijk belandt hij bij een luthof waarvan de buitenmuren versierd zijn met Haat, Trouwbreuk en andere symbolen van de boze buitenwereld, waarvoor geen plaats is in de hoofse tuin. Nadat Vrouwe Ledigheid hem door een poortje in de hof heeft gelaten, ontmoet de minnaar Heer Vermaak en Vrouwe Jubel en vervolgens ook de Liefdegod en diens metgezel Zachte Blik. De zoektocht eindigt werkelijk bij het rozenknopje, maar Kwadetong ziet hoe de minnaar dat met zijn lippen beroert en verklapt dit aan Afgunst, die onmiddellijk een onneembare burcht om het knopje bouwt. De verliefde held staat dan machteloos alleen en daarmee eindigt De Lorris zijn verhaal.

LEGENDA

	Dorp		Tempel		Bezienswaardigheid
	Plaats		Kasteel		Graf
	Grote plaats		Burcht		Wrak
	Stad		Kampement		Gemaal
			Industrie		Spanning
			Krachtcentrale		Warmte
	Pad		Luchthaven		Mist
	Kleine weg		Veerdienst		Kilte
	Weg		Onderzeeër		Lawaai
	Hoofdweg		Mijn		Gevaar
	Snelweg		Krachtbron		Melodie
	Spoorlijn		Uitzichttoren		Bron
	Pijpleiding		Vuurtoren		Bergtop
	Gebied		Grenspost		Top met eeuwige sneeuw
	Grens		Ruïne		Vulkaan
	Meer		Heiligdom		Dode vulkaan
	Grote rivier		Sluis		Belangrijk gebouw
	Rivier				Bebouwing
	Kreek				
	Vaarroute				
	Zee, geringe diepte		Laagland		Loofbos
					Naaldbos
					Moeras
					Neerslag
	Diepzee		Gebergte		Begraafplaats

	Ankerligplaats		Gevaar onder water
	Molen		Gevaarlijk wrak
	Windturbine		Ongevaarlijk wrak
	Watertoren		Droogvallende rotsen
	Schoorsteen		Lichtboei
	Radiotoren		Stompe ton
	Toren		Spitse ton
	Vlaggenmast		Pilaarboei
	Geel licht		Sparboei
	Radarpost		Bakens met verbodsbord
	Peilschaal		Gekleurde lichtboei
			Loodsvaartuig

	Viskwekerij		Onverlicht productieplatform
	Visgebied		Magnetische anomalie met koersafwijking in graden
	Ankergebied		Diepte in meters
	Strand		Koude golfstroom
	Ondergelopen land		Warme golfstroom
	Ijsvlakte		Aanbevolen vaarroute

II

KAARTEN

BELEVINGSWERELD

